

EEN KRACHTIG INSTRUMENT

De Koninklijke Marechaussee 1814-2014

Herman Roozenbeek, Jeoffrey van Woensel
en Frank Bethlehem

Boom, Amsterdam

De papieren versie van het boek is verrijkt met *Layar*; zo kunt u met uw *smartphone* of *tablet* extra materiaal zoals filmpjes bekijken via de pagina's waarop het hiernaast afgebeelde icoon staat. Zie pagina 11 voor uitleg hierover.

Het Nederlands Instituut voor Militaire Historie heeft getracht alle rechthebbenden van het fotomateriaal te achterhalen. Mochten personen of instanties desondanks van mening zijn dat fotorechten niet zijn gehonoreerd, dan kunnen zij zich wenden tot het instituut.

Voorkant omslag: bijstand door de Koninklijke Marechaussee bij de ontruiming van het kraakpand De Grote Wetering aan de Weteringschans in Amsterdam, 2 december 1980 (Nationaal Archief / Anefo / Rob Bogaerts). De overige foto's op de omslag zijn afkomstig van: Spaarnestad (binnenflap voor); Sectie Communicatie staf-KMAR / Gerben van Es (binnenflap achter); NIMH / Richard Frigge (achterkant boven), Joop Rump (achterkant midden links), Cees Vermeulen (achterkant midden rechts), NIMH / Rob Gieling (achterkant onder links) en Marechausseemuseum / Peter Wiezorek (achterkant onder rechts). De foto's op het schutblad en de titelpagina zijn afkomstig van het Marechausseemuseum.

Vormgeving: Boekhorst design, Culemborg

Cartografie: Louis Kaulartz, Den Haag

Het Nederlands Instituut voor Militaire Historie is een zelfstandig wetenschappelijk onderzoeks- en documentatiecentrum binnen de Nederlandse Defensie Academie (NLDA). Deze publicatie maakt deel uit van het onderzoeksprogramma van de Faculteit Militaire Wetenschappen van de NLDA.

Niets van deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze ook, zonder de voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever. De meningen en opvattingen die in deze publicatie worden uitgesproken, zijn en blijven voor de verantwoordelijkheid van de desbetreffende auteurs. Zij geven niet noodzakelijkerwijs de mening weer van de minister van Defensie.

No part of this book may be reproduced in any form by print, photoprint, microfilm or any other means, without written permission from the publisher. The views expressed in this publication are those of the authors and do not necessarily reflect the views of the Minister of Defence.

© 2014 by the Netherlands Institute of Military History, The Hague, The Netherlands

Printed in the Netherlands

ISBN 9789089531599

NUR 680

www.uitgeverijboom.nl

Woord vooraf 9

Ten geleide 10

HOOFDSTUK 1 De eerste honderd jaar 1814-1914 12
Herman Roozenbeek en Jeoffrey van Woensel

De oprichting 13
De Belgische Opstand 22
De 'politiequaestie' 25
De praktijk 30
Uitbreiding naar het noorden 39
Modernisering 45

HOOFDSTUK 2 Mobilisatie, interbellum en bezetting 1914-1945 48
Herman Roozenbeek en Jeoffrey van Woensel

De Eerste Wereldoorlog 49
Het korps Politietroepen 52
Vreemdelingtoezicht en grensbewaking 55
De zaak Oss 58
De mobilisatie 60
De Meidagen 63
Engeland 69
De Marechaussee in bezet Nederland 75

HOOFDSTUK 3 Een nieuw korps met een oude naam 1945-1966 86
Herman Roozenbeek

Heroprichting 87
Ophouw 95
Militaire bijstand 100
MP en Marechaussee in de Oost 104
KMar in Korea 112
Grensbewaking 115
Takenbesluit en Politiewet 120
De 'parate' Marechaussee 125

HOOFDSTUK 4 Bijstand als hoofdtaak 1966-1988 130
Herman Roozenbeek

Rellen in Amsterdam 131
Semipermanente bijstand 137
Terrorisme 140
Het 'gat van Spronk' 148
Krakersrellen 153
MP in het Midden-Oosten 160
Nieuwe tijden 164
Terug in het politiebestedel 167

HOOFDSTUK 5 Vliegvelden, vreemdelingentoezicht en politiemijsies
1989-2001 172
Jeoffrey van Woensel

De politie- en beveiligingstaak op Schiphol 173
De Koninklijke Marechaussee zonder divisies 181
Grensoverschrijdende criminaliteit en mobiel vreemdelingentoezicht 184
Bijzondere opdrachten 191
De Koninklijke Marechaussee in het Caribisch gebied 195
Politiemijsies 198

HOOFDSTUK 6 Terroristen, vechtmisies en buitengrenzen 2001-2014 208
Frank Bethlehem

Een nieuwe bijstandsorganisatie 209
Waakzaam en daadkrachtig 214
Naar Irak 218
Afghanistan 226
Europese samenwerking en de bestrijding van mensensmokkel 231
Brug tussen twee werelden 241

Noten 244

Geraadpleegde bronnen en literatuur 258

Layar-lijst 265

Afkortingenlijst 267

Personenregister 269

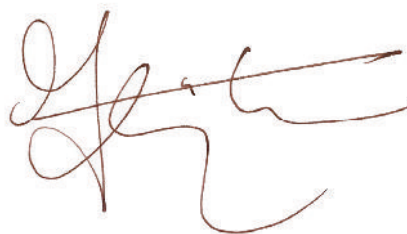

Het 200-jarig bestaan van de Koninklijke Marechaussee is een uitgelezen gelegenheid om terug te kijken op ons verleden, stil te staan bij het heden en vooruit te kijken naar de toekomst. De Koninklijke Marechaussee werd op 26 oktober 1814 opgericht. Op die dag bepaalde de latere koning Willem I dat er – om te beginnen in het zuidelijk deel van zijn rijk, het huidige België – behoefte was aan een korps “om de orde te handhaven, de uitvoering van de wetten te verzekeren en te waken voor de veiligheid van de grenzen en de grote wegen”. Twee eeuwen later heeft zijn opdracht nog niets van zijn betekenis verloren. In de loop der jaren is de behoefte aan wat onze organisatie te bieden heeft niet minder geworden, maar juist méér. De Koninklijke Marechaussee voert haar taken uit onder de moeilijkste omstandigheden, in Nederland en ver daarbuiten. Betrouwbaar, met daadkracht, uiterst flexibel en in intensieve samenwerking met anderen. In de rijke geschiedenis die dit boek beschrijft, zult u hiervan vele voorbeelden vinden. Het motto voor ons 200-jarig bestaan is niet voor niets: “200 jaar als het erop aankomt”.

Om terug te zien op de afgelopen twee eeuwen heeft het Nederlands Instituut voor Militaire Historie dit boek samengesteld. Het brengt de geschiedenis van ons Wapen en ons krijgsmachtdeel op een eigentijdse manier tot leven. Woord en beeld nemen u mee door tal van gebeurtenissen uit de rijke marechaussee-geschiedenis. Van misdadbestrijding in het Brabantse Oss tot politietraining in Afghanistan, van bijstand bij krakersrellen tot grensbewaking op Schiphol. Daarbij gaat dit boek ook de moeilijke momenten en dilemma's uit onze geschiedenis niet uit de weg. Ik wil de directeur van het NIMH, drs.

Op het ceremonieel tenue van de Koninklijke Marechaussee ontbreken de springende granaat en de nestel niet. (MCD / Sjoerd Hilckmann)

Piet Kamphuis, de projectleider, drs. Herman Roozenbeek, en de beide andere auteurs, drs. Jeoffrey van Woensel en Frank Bethlehem MA, van harte bedanken voor hun grote inzet bij het schrijven van dit boek. Zij zijn erin geslaagd een boek te maken dat het vele en belangrijke werk van de Koninklijke Marechaussee in tekst en beeld goed voor het voetlicht brengt. Ik wens u veel leesplezier!

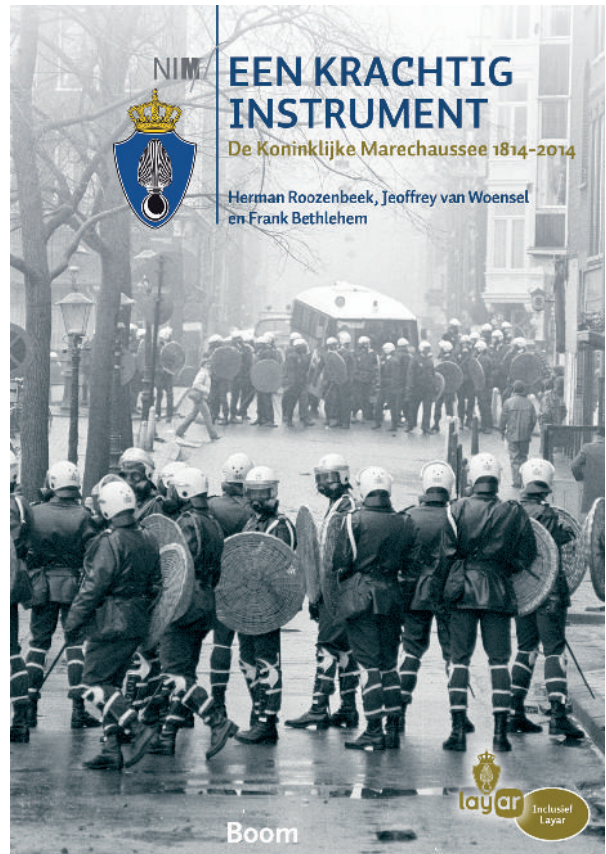

Luitenant-generaal dr. Hans Leijtens
Commandant Koninklijke Marechaussee

Op 14 oktober 1949 hield kolonel W. Kist een lezing voor de Koninklijke Nederlandse Vereniging 'Ons Leger' over de Koninklijke Marechaussee (KMar), het Wapen waartoe hij behoorde en waarover hij later ook het commando zou voeren. "De marechaussee timmert niet gaarne aan de weg, zij verricht haar taak in stilte", begon Kist. Niettemin vond hij het belangrijk zijn gehoor, dat zich bij het wel en wee van de landmacht betrokken voelde, uitleg te geven over dit landmachtonderdeel met een bijzondere positie en een bijzonder takenpakket. Kist vergeleek de Koninklijke Marechaussee met een amfibie. Zoals deze klasse van dieren zowel in het water als op het land gedijt, was dit militair politiekorps immers zowel in het politiedomein als binnen de krijgsmacht actief. Wellicht bleef de amfibie op sommige punten achter op dieren die slechts in één habitat thuishoorden. Zijn kracht school echter in zijn veelzijdigheid: "als ik weet, dat ik zowel op het land vooruit moet kunnen als in het water, dan ben ik liever een krokodil, [dan] een vis op het droge of een kat in het water", betoogde Kist. Zoals elke vergelijking gaat ook deze wel ergens mank, maar de analogie raakt de kern van de identiteit van de Koninklijke Marechaussee: het personeel voert zowel militaire als politietaken uit. Hieraan ontleent het Wapen, dat sinds 1998 een zelfstandig krijgsmachtdeel is, zijn kracht.

Het schrijven van de geschiedenis van een organisatie die haar werk het liefst in stilte doet en die zich ook nog eens in verschillende werelden beweegt, is geen

eenvoudige opgave. In tegenstelling tot de klassieke krijgsmachtdelen had de Koninklijke Marechaussee geen krachtige traditie van wetenschappelijke geschiedschrijving, zodat ook oorspronkelijk onderzoek nodig was. Daar komt nog bij dat de Koninklijke Marechaussee een veelzijdig takenpakket heeft, dat op het eerste gezicht weinig samenhang vertoont. De Marechaussee is onder meer verantwoordelijk voor het bewaken van de koninklijke paleizen, voor de grensbewaking en voor de politiezorg binnen de krijgsmacht in binnen- en buitenland. Daarnaast verleent zij bijstand aan de burgerpolitie als die daaraan behoefte heeft. Om de geschiedenis van de Koninklijke Marechaussee recht te doen, moeten niet alleen de belangrijkste ontwikkelingen op al deze gebieden worden gevolgd, maar moet er vooral ook aandacht zijn voor de accentverschuivingen binnen het takenpakket: tot aan de Tweede Wereldoorlog was de Marechaussee in de eerste plaats een politiekorps dat toezicht hield op het platteland, daarna lag de nadruk op de militaire politiezorg en de grensbewaking. Sinds het einde van de jaren tachtig maakte de KMar een rentree in het politiestelsel, vooral door het overnemen van alle politietaken op de burgerluchtvaartterreinen per 1 januari 1994.

De verschuivingen in het takenpakket van de Marechaussee zijn door tal van factoren beïnvloed, maar de eerder genoemde bijstandstaak is de belangrijkste drijvende kracht. De behoefte aan een sterk bijstandsapparaat leidde aan het eind van de

negentiende en het begin van de twintigste eeuw tot de uitbreiding van het Wapen, dat aanvankelijk alleen in de zuidelijke provincies was gevestigd, over het noorden en het westen van het land. Na de Tweede Wereldoorlog was de noodzaak om bij ernstige ordeverstoringen over een ‘slagwapen’ te kunnen beschikken reden voor de heropricting van de Koninklijke Marechaussee. De veelvuldige bijstand die het Wapen in de jaren zestig, zeventig en tachtig verleende, ten slotte, luidde de comeback in het politiebestedel in. Ook – of wellicht juist – in de bijstandstaak kwam de speciale positie van de Koninklijke Marechaussee op het snijvlak van politie en krijgsmacht tot uiting. Om deze reden, zonder alle overige taken van de KMar tekort te willen doen, siert dan ook een typische bijstandsfoto uit de jaren tachtig de cover van dit jubileumboek.

Om twee eeuwen marechausseegechiedenis op een overzichtelijke en – hopelijk – leesbare manier te boek te stellen, hebben de auteurs keuzes moeten maken. Vaak was dat pijnlijk, omdat taken en gebeurtenissen waar individuele medewerkers zich met hart en ziel bij betrokken voelden, onbeschreven moesten blijven. Eén belangrijke keuze had de volle overtuiging van alle drie auteurs: het werk van de Koninklijke Marechaussee diende in dit jubileumboek centraal te staan. Dat wil niet zeggen dat er in het geheel geen aandacht aan organisatiegeschiedenis wordt besteed, maar de nadruk in dit boek ligt op de taken van de Marechaussee en hoe deze in de praktijk werden en worden uitgevoerd. Waar mogelijk laten de auteurs het marechausseepersoneel zelf aan het woord. Het beeldmateriaal dat in dit boek is opgenomen vervult daarbij een belangrijke rol. De vele foto’s, tekeningen en andere illustraties vormen een waardevolle ondersteuning én aanvulling van de tekst. Om de geschiedenis nog meer tot leven te wekken zijn op verschillende pagina’s met behulp van een ios of Android *smartphone* of *tablet* filmfragmenten op te roepen. U maakt daarvoor gebruik van de gratis *Layar-app* die zowel in de Apple App Store als in de Google Play Store te downloaden is. Op iedere pagina die is voorzien van het icoontje dat u op p. 10 boven het paginanummer ziet staan, kunt u de *Layar-app* activeren. U brengt vervolgens de hele pagina in beeld en laat de *app* de pagina scannen. Daarna verschijnen de gekoppelde filmfragmenten.

Dit boek is geschreven door de drie auteurs die op de omslag staan vermeld, maar zij hadden dit niet kunnen doen zonder de hulp en ondersteuning van een groot aantal anderen. De collega’s bij het Nederlands Instituut voor Militaire Historie (NIMH) hebben op tal van manieren een bijdrage geleverd. In de eerste plaats wil ik de directeur van het NIMH, drs. Piet Kamphuis, noemen, die enige jaren geleden het initiatief tot

historisch-wetenschappelijk onderzoek naar het Wapen heeft genomen. Samen met het hoofd van de Afdeling Operationele Dienstverlening, prof.dr. Ben Schoenmaker, heeft hij de gehele tekst meegelezen, opbouwende kritiek gegeven en ons gevraagd en ongevraagd van advies gediend. Dr. Arthur ten Cate, prof.dr. Petra Groen, drs. Anselm van der Peet en Christiaan van der Spek MA hebben delen van het manuscript gelezen en ons van wijze raad voorzien. Drs. Stephan Deiters was nauw betrokken bij de selectie van de filmfragmenten, terwijl Okke Groot en drs. Dirk Janse assisteerden bij de fotoselectie. Teus Mejan MA en drs. Erwin Rossmeisl droegen documenten uit de NIMH-collectie aan en beantwoordden talrijke vragen. Louis Kaulartz verzorgde zoals altijd de cartografie en was een onmisbare steunpilaar bij de fotoselectie en -bewerking. Nieuw in het team is drs. Minte Kamphuis, die haar eerste klus bij het NIMH onder grote tijdsdruk moest uitvoeren maar zich uitstekend van haar taak heeft gekweten. Andere NIMH-collega’s hebben ons nuttige aanwijzingen gegeven en – niet onbelangrijk – morele steun geboden.

De Koninklijke Marechaussee was niet alleen de opdrachtgever van dit jubileumboek, maar verleende tevens – hoe kan het ook anders – ‘militaire bijstand’. Op deze plaats wil ik, mede namens de andere auteurs, de meelezers – zowel in als buiten dienst – hartelijk danken voor hun kritische opmerkingen, aanvullingen en suggesties: generaal-majoor b.d. Kees Neisingh, brigadegeneraal b.d. Jack Vlaming, kolonel drs. Vincent Egbers, kolonel Egon Hoppe en kolonel Wil Wiersma-Bernaert MBA. Hierbij betrek ik ook luitenant-kolonel drs. Christianne Vermuë en Wilfried Goos, die voor ons het aanspreekpunt bij staf-KMar waren en met wie wij bijzonder prettig hebben samengewerkt. Op het onvolprezen Marechausseemuseum in Buren hebben wij nooit tevergeefs een beroep gedaan. Wij zijn daarvoor de directeur, Jack Vlaming, en zijn medewerkers en vrijwilligers – onder wie Henny de Heus en Ben van Maanen – bijzonder dankbaar. Verder wil ik diegenen hartelijk bedanken die ons waardevolle adviezen hebben gegeven dan wel uniek bronnen- of fotomateriaal ter beschikking hebben gesteld: drs. Jos Breukers (Nationaal Veiligheidsinstituut), Cees Cuperus, Harry de Jong, Dilys Magielse-van den Brink, Marten Mobach, Peter Nijmeijer, Henk Oosting, Hans Paulusse, J.P. Poll Jonker, Joop Rump, mr. Sander Ruys, B. Schalk, Herman Steendam, Cees Vermeulen, Cor Vogelaar en Leo van der Wal. Hun bijdragen hebben dit boek verrijkt. Tot slot onze dank aan Uitgeverij Boom. De samenwerking met drs. Geert van der Meulen en drs. Aranka van der Borgh stond opnieuw garant voor een perfect eindresultaat.

Drs. Herman Roozenbeek, projectleider

De oprichting

26 oktober 1814 geldt als de oprichtingsdatum van de Koninklijke Marechaussee (κmar). De oorsprong van dit militair politiekorps lag echter in Frankrijk, vele eeuwen eerder. In de Middeleeuwen ontwikkelde zich daar een bereden korps met de naam *maréchaussée*, dat gedeserteerde of plunderende soldaten moest aanpakken en geleidelijk ook als plattelandspolitie ging fungeren. Zoals de naam aangeeft, stond het korps onder gezag van een *maréchal*, ofwel ‘maarschalk’. Oorspronkelijk betekende dit woord zoiets als (opper)stalmeester. Aangezien de *Maréchaussée* nauw met het Franse koninklijk gezag was verbonden, dankte het nieuwe bewind haar na de Franse Revolutie van 1789 aanvankelijk af. Daar kwamen snel van terug: in 1791 werd onder een nieuwe naam, maar met hetzelfde takenpakket, de *Gendarmerie Nationale* opgericht (afgeleid van *gens d’armes*, ‘bewapende mannen’). De Franse revolutionaire legers exporteerden dit politiekorps naar diverse Europese landen die zij onder hun gezag hadden gebracht. Tot op de dag van vandaag zijn hiervan de sporen terug te vinden, bijvoorbeeld de *Carabinieri* in Italië en de *Guardia Civil* in Spanje. Op die manier kwam de Gendarmerie ook naar de Nederlanden, vanaf 1795 in het tegenwoordige België en na 1805 in ons land. Napoleon, die zichzelf in 1804 tot keizer uitriep, maakte gretig gebruik van zijn *Gendarmerie Impériale*. Dit korps was in de Nederlanden weinig geliefd, vooral omdat het werd gebruikt om anti-Franse gevoelens de kop in te drukken. Ook waren de gendarmes belast met de opsporing van diegenen die probeerden onder de door de Fransen ingevoerde dienstplicht uit te komen. Toen de Fransen in 1813 uit Nederland werden verdreven en ons land weer zelfstandig werd, met Oranjetelg Willem Frederik – de latere koning Willem I – als soeverein vorst, verdween dit gehate onderdeel van het Franse gezag dan ook onmiddellijk.

Datzelfde gebeurde in de Zuidelijke Nederlanden (het huidige België), die voorlopig onder beheer van de Verbonden Mogendheden (Oostenrijk, Rusland, Pruisen en Groot-Brittannië) stonden. Al op 27 februari 1814 zagen de bewindvoerders zich door de toenemende onveiligheid op het platteland gedwongen hier toch weer een militair politiekorps op te richten. Het korps kreeg de naam “*maréchaussée*” om associaties met de Franse Gendarmerie te vermijden; inhoudelijk was er echter weinig verschil. Toen de geallieerden, in de hoop een sterke buffer tegen toekomstige Franse expansiezucht te creëren, Willem Frederik op 1 augustus 1814 het beheer over de Zuidelijke Nederlanden gaven, kreeg hij dit machtsmiddel in handen. Veel had hij er niet aan, want het korps had geen goede naam. “De dienst van de marechaussee is zeer kwijnend”, constateerde

Leden van de Koninklijke Marechaussee in 1898. Het hoefijzer op de bovenarm duidt een hoefsmid aan. (Marechausseemuseum)

De eerste honderd jaar 1814-1914

1

In opdracht van marechausseeofficier Marius van Houten maakte de kunstschilder Jan Hoyneck van Papendrecht omstreeks 1929 een zestal aquarellen van gendarmes en marechaussees uit verschillende perioden. Van links naar rechts: ruiter van het *Corps Gens d'Armes*, 1805, ruiter van de Koninklijke Gendarmerie in het Koninkrijk Holland, 1806-1810, gendarme van de Franse *Gendarmerie Impériale*, 1810-1813. Zie ook p. 17. (Nationaal Veiligheidsinstituut)

see wordt beschouwd, is niet geheel vanzelfsprekend: het ging eigenlijk slechts om een reorganisatie van een uitsluitend in de Belgische provincies bestaand korps. Pas in 1934 viel, na zorgvuldig onderzoek en enige discussie, formeel de keuze op deze datum, omdat bij de latere uitbreiding van de Marechaussee naar de Noor-

de commissaris-generaal van Oorlog in de Zuidelijke Nederlanden, "haar tegenwoordige samenstelling is slecht en er mankeren de meest noodzakelijke dingen. Als er niet spoedig verbetering wordt gebracht, zal zij schadelijk zijn in plaats van een weldaad voor het land, zoals men van het wapen kan verwachten."¹ Het korps moest van de grond af opnieuw worden opgebouwd; zelfs de naam ervan diende te verdwijnen. De soeverein vorst streepte in het voorstel de naam "Gendarmerie" echter door en maakte er toch weer "Marechaussée" van. Vermoedelijk vond hij de slechte reputatie van de Belgische Marechaussee minder bezwaarlijk dan de minstens zo kwalijke naam die de Franse Gendarmerie in de jaren daarvoor had opgebouwd.² Volgens artikel 1 van het besluit was de Marechaussee "bestemd om de orde te handhaven, de uitvoering van de wetten te verzekeren en te waken voor de veiligheid van de grenzen en de grote wegen".

Willem Frederik ondertekende het soeverein besluit op 26 oktober 1814. Dat deze datum tegenwoordig als de oprichtingsdatum van de Koninklijke Marechaus-

Een bereden lid van de Koninklijke Gendarmerie in het Koninkrijk Holland, 1806-1810. Tekening door Willem Constantijn Staring. (Nationaal Militair Museum)

Nous, Guillaume, par la grâce
De Dieu Prince D'Orange-Nassau, Prince
Souverain Des Provinces Unies Des Pays-Bas, &c. &c.

Voulant établir un Corps de
Marechaussée dans les Provinces
De la Belgique, à l'effet de
conserver au maintien des lois,
d'assurer la tranquillité publique,
et de veiller à la sûreté des habitants,

Sur le rapport De notre Com-
missaire Général De la Guerre.

Nous arrêtons & Arrêtons
Création et formation De la Gendarmerie.

Article 1er

Il sera établi un Corps de Gendar-
merie, destiné à maintenir l'ordre,
à assurer l'exécution des lois & à
veiller à la sûreté des frontières,
et des grandes routes.

Composition

Art. 2

Le Corps De la Gendarmerie, pour
le service Des Provinces De la Belgique,
sera composé comme il suit:

1. Chef, ayant grade De Colonel,
1. Lieutenant Colonel ou major.
1. Adjudant ayant grade De

Aanhef van het soeverein besluit van 26 oktober 1814 nr. 489. De Soeverein Vorst (de latere koning Willem I) wijzigde hoogstpersoonlijk de term 'Gendarmerie' in 'Marechaussée'. (Marechausseemuseum)

delijke Nederlanden dit besluit als uitgangspunt had gediend. Het eerste kroonjaar dat het Wapen op grond hiervan vierde, was het 120-jarig bestaan in 1934. Wanneer de Marechaussee precies het predicaat Koninklijk ging voeren, is niet geheel duidelijk. Hieraan lag geen formeel besluit ten grondslag. Enkele maanden nadat Willem op 16 maart 1815 koning van de Verenigde Nederlanden was geworden, begon Guillaume baron de Roisin, de commandant van de Marechaussee, zijn correspondentie met "Le colonel, chef de la maréchaussée royale des Pays-Bas" te ondertekenen. Mogelijk volgde hij op dit punt de Franse tradities. Binnen een paar jaar was de benaming Koninklijke (Nederlandse) Marechaussee ingeburgerd.³

Naast het oprichtingsbesluit was het 'Reglement op de policie, de discipline en de dienst der marechaussee', dat Willem Frederik op 30 januari 1815 goedkeurde, van grote betekenis. Het 67 artikelen tellende reglement somde uitvoerig alle aan het korps opgedragen dien-

sten op en regelde de betrekkingen met burgerlijke en militaire autoriteiten. Voor dit laatste was artikel 8 belangrijk: "Het korps maréchaussée valt, wat het materieel en de discipline betreft, onder de attributen van het Departement van Oorlog; doch behoort onder de attributen van Onzen Commissaris-Generaal van Justitie voor alles wat op het bewaren der openbare rust en tot de uitoefening der algemeene en regterlijke policie betrekking heeft." In artikel 35 stond nog expliciet vermeld dat het korps deel van de "landmagt" uitmaakte. Het Wapen had dus een januskop: het was een militair korps met een vooral civiele (politie)taak. Het takenpakket omvatte de opsporing van misdrijven, zoals "het vatten van alle personen, bij welke bebloede wapenen, van wat aard ook worden gevonden, welk eene begane misdaad doen vermoeden"; preventieve politiediensten, waaronder de dagelijkse patrouillegang; de handhaving van de openbare orde, bijvoorbeeld tijdens kermissen en markten, maar ook "het met geweld uit één drijven van alle gewapende zamenrottingen"; het toezicht op vreemdelingen; en als allerlaatste politietaken voor het leger, met name het bestrijden van desertie en andere vormen van ongeoorloofde afwezigheid. Daarnaast was er nog de buitengewone dienst, die vooral bestond uit het leveren van bijstand aan andere politiekorpsen. Voor wie aan dit reglement niet genoeg had, was er ook nog het 'Algemeen reglement voor den inwendigen dienst der marechaussee' van 20 maart 1815, dat in 140 artikelen gedetailleerd en breedspakig vastlegde hoe het korps zijn werkzaamheden diende te verrichten.⁴

Aan het begin van de negentiende eeuw was de politiezorg, zeker op het altijd onveilige platteland waar de Marechaussee vooral actief was, nog weinig ontwikkeld. Tegen de gemiddelde veldwachter of koddebeier stak het Wapen, dat goed georganiseerd, opgeleid en bewarend was, gunstig af. In 1817, bijvoorbeeld, schreef het korps de arrestatie van niet minder dan 5.254 personen op zijn naam, "waar onder verscheidene, welke zich niet dan na een hevigen tegenstand gevangen lieten nemen".⁵ Twee kenmerken trokken in het bijzonder de aandacht. In de eerste plaats was dat de organisatie in brigades van meestal vijf man, die ook gezamenlijk gehuisvest – gekazerneerd – waren. Diensten werden vrijwel altijd door een koppel van twee man verricht, wat de opleiding van het jongere personeel (de marechaussees) door de onderofficieren ten goede kwam. Bovendien waren tot 1926 alleen de officieren en onderofficieren opsporingsbevoegd, zodat voor de rechter de getuigenis van minstens twee marechaussees nodig was om een wettig bewijsmiddel te verkrijgen. De kazernering bevorderde de discipline en zorgde voor de nodige afstand tot de bevolking, maar had ook een keerzijde: van privacy was nauwelijks sprake, zelfs niet voor de onderofficieren die toestemming hadden gekregen te trouwen. Zij woonden met hun gezin gewoon in de kazerne, waar de brigadecommandant heer en meester was.⁶

De inhuldiging van koning Willem I in Brussel op 21 september 1815. Een afdeling Marechaussee te paard sluit de inhuldigingsstoet af. (Atlas van Stolk)

Met de hand ingekleurde lithografie van een marechaussee te paard. Onderdeel van een serie van 21 kleine prenten die Willem Charles Magnenat maakte van uniformen van het Nederlandse leger, circa 1830. (Rijksmuseum)

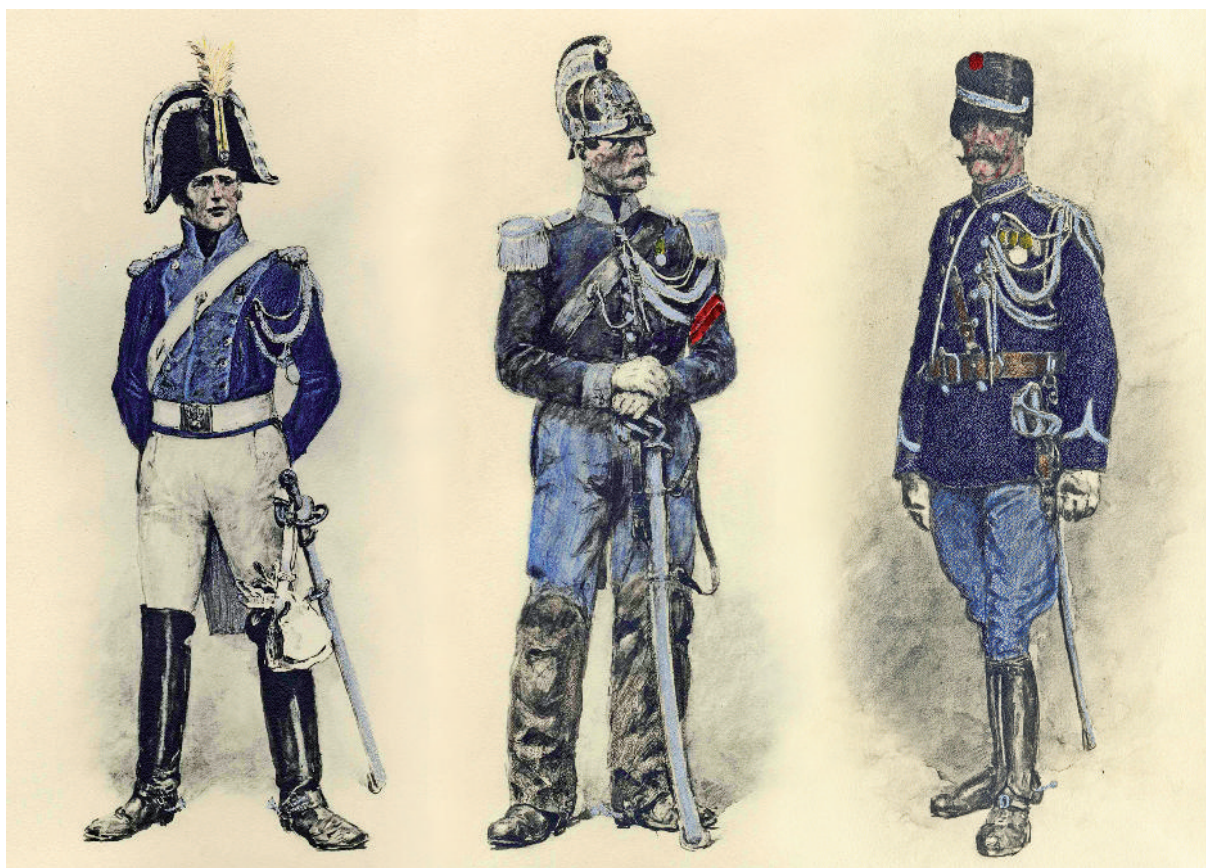
Het tweede beeldbepalende kenmerk was het bereden karakter van het Wapen. De Marechaussee deed haar diensten in principe te paard, wat op het uitgestrekte platteland goed van pas kwam, zeker bij het achtervolgen van voortvluchtige misdadigers. Om te garanderen dat de marechaussees hun rijdier goed zouden verzorgen, moesten zij het zelf aanschaffen en onderhouden. Hoewel zij hiervoor een toelage kregen, lag het risico bij de man zelf. Het soeverein besluit schreef voor dat ten minste tweederde deel van het personeel bereden moest zijn, maar dit werd niet altijd gehaald. 'Voeters' – marechaussees te voet – waren goedkoper dan hun bereden collega's, terwijl de terreingesteldheid zich soms slecht voor bereden optreden leende. Naar Frans voorbeeld droegen de bereden marechaussees een nestel (schouderkoord) op hun tenue. De kleur ervan reflecteerde de rang van het marechausseepersoneel: zilver voor officieren, zilver en blauw voor onderofficieren en wit voor marechaussees. Pas in 1862 kregen ook de onberedenen permissie de nestel te dragen, die daarmee het onderscheidingsteken bij uitstek van de Marechaussee werd. Generaal-majoor b.d. C.A. Prins, net als zijn vader een prominente negentiende-eeuwse marechausseeofficier, schreef er met liefde over: "Ik herinner 't me nog levendig hoe ik vader's mooie nestels bewonderde en hoe ik dikwijls hoopte er ook eenmaal te mogen dragen, welke wensch in vervulling mocht gaan. Op den deftigen, maar onpractischen rok met epauletten, vóór toegeknoopt met ééne rij groote wit metalen knopen, stond de nestel zeer sierlijk."⁷ Van de Franse gendarmerie was verder de springende granaat als embleem overgenomen.

Bij de oprichting in 1814 was de Marechaussee alleen voor de Zuidelijke Nederlanden bestemd. Hiertoe behoorde ook Limburg, dat bij de uitroeping van het Verenigd Koninkrijk nog niet geheel onder Willem's gezag viel. Pruisen had zijn oog op het gebied ten oosten van de Maas laten vallen en gaf deze claim pas in de loop van 1815 op. De marechaussee-compagnieën die voor de departementen langs de Maas waren bestemd, bestonden daarom voorlopig alleen op papier. Hierin kwam verandering toen Napoleon eind februari 1815 van zijn verbanningsoord Elba ontsnapte en in Frankrijk opnieuw een leger op de been bracht. In de vesting Maastricht, die in allerijl in staat van verdediging werd gebracht, stampte de bezetting een compagnie Marechaussee uit de grond, die de koning op 29 april formeel erkende.⁸ Deze was daarmee – achteraf gezien – de eerste compagnie van het Wapen op het tegenwoordige Nederlandse grondgebied. De terugkeer van Napoleon leidde op 18 juni tot een gewapend treffen met de geallieerde legers op het slagveld van Waterloo, waar Nederlandse landmachteenheden zich in het heetst van de strijd bevonden en de Fransen beslissend werden verslagen. De Marechaussee speelde hier geen rol van betekenis. Wel was het korps betrokken bij het afvoeren van gevangengenomen medestanders van de keizer. Een van hen bood zijn begeleider “een rol met goud” aan om hem vrij te laten, maar de marechaussee liet zich niet omkopen. “Ik ben een Belg, een Militair en geen Verrader”, was zijn antwoord.⁹ Nadat ook in het Groothertogdom Luxemburg, dat in mei 1815 aan Willem werd toe-

Pasteltekening van een majoor van de Koninklijke Marechaussee, 1823-1830. (Koninklijk Legermuseum, Brussel)

Van links naar rechts: marechaussees te voet in 1815, 1844-1869 en 1929. De originele aquarellen bevinden zich in het Marechaussee-museum in Buren. (Nationaal Veiligheidsinstituut)

gewezen, een compagnie Marechaussee was opgericht, telde het Wapen in totaal negen compagnieën en ruim twaalfhonderd man.¹⁰

Volgens de voorschriften patrouilleerden de marechaussees, te paard of te voet, regelmatig door hun bewakingsgebied, ook 's nachts. In iedere gemeente dienden zij hun dienstblad door de burgemeester te laten aftekenen. De ervaring leerde echter dat “de maréchaussées gecommandeert tot het doen van Patrouilles by nacht, in zommige Gemeentens moeilijkheden ondervinden, door dien de Burgemeesters weigeren hunne dienst-order te tekenen, en zelfs om aan dezelve by nacht hunne deuren te openen”. Ook het inwinnen van inlichtingen werd hierdoor bemoeilijkt. In 1816 verplichtte de gouverneur van Limburg, Charles de Brouckère, de burgemeesters in zijn provincie daarom de Marechaussee alle medewerking te verlenen.¹¹ Al eerder had hij de “Plaatzelyke Bestuuren” erop gewezen dat zij de brigades zo spoedig mogelijk dienden te informeren als er een misdrijf had plaatsgevonden, zodat zij maatregelen konden nemen “om de misdadigen op heterdaad te betrappen, of hun den tyd van te ontvlugten te benemen”.¹² Typierend voor de Marechaussee waren verder de zogeheten correspondenties, waarmee twee of meer aangrenzende brigades contact met elkaar onderhielden. Meestal vond dit plaats in een centraal gelegen herberg of koffiehuis, waar de marechaussees ook hun paarden konden stallen. De brigades wisselden niet alleen informatie uit, maar ook arrestanten, die op weg naar een rechtbank of gevangenis van de ene naar de andere brigade konden worden ‘doorgegeven’.

Het was niet de bedoeling van Willem I dat de Marechaussee altijd tot het zuidelijk deel van zijn rijk beperkt zou blijven. Nog in 1815 gaf hij opdracht te onderzoeken of het mogelijk was het Wapen ook in de noordelijke provincies in te zetten. Hoewel de voordelen duidelijk waren, verdween het plan vanwege de hoge kosten toch van tafel – iets wat zich later overigens nog vaak zou herhalen.¹³ Een eerder terzijde gelegd voorstel van De Roisin om in elk geval in Noord-Brabant een compagnie Marechaussee te vestigen, kwam toen weer onder de aandacht. De korpscommandant hechtte hieraan waarde omdat veel misdadigers en deserteurs de zuidelijke provincies, waar de Marechaussee het hun lastig maakte, ontvluchtten om zich in Noord-Brabant schuil te houden. Door een compagnie in deze provincie te vestigen zou een “aaneen geschakelde keten van surveillance tot aan de rivieren verzekerd (...) wezen”. De grote rivieren vormden een natuurlijke barrière die makkelijker te bewaken was. De koning stemde hiermee in. Op 3 april 1818 gaf hij toestemming voor de oprichting van de compagnie.¹⁴

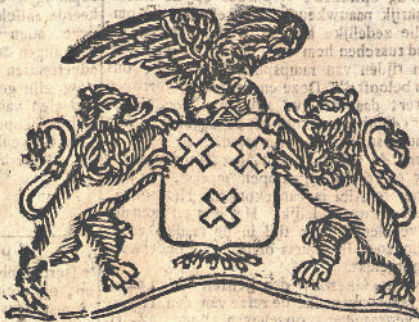
Op 4 mei opende de gouverneur van Noord-Brabant, C.G. Hultman, de werving van personeel onder de “Ingezeten en van dit Koninkrijk, en wel voornamelijk

Een wachtmeester te paard in het zogenoemde klein uniform zoals dat tussen 1814 en 1844 werd gedragen, getekend door Jean-Baptiste Madou. (NIMH)

van die der noordelijke Provincien, welke vermeenen mogten de noodige vereischten te bezitten, om bij deze Compagnie geplaatst te worden”.¹⁵ Die vereisten waren dezelfde als destijds voor de Belgische compagnieën: een leeftijd tussen 22 en 40 jaar oud, “een goed ligchaamsgestel (...) en vrij van alle gebreken” en een minimumlengte van 1,70 meter voor het bereden en 1,67 meter voor het onbereden personeel – wat voor die tijd bovengemiddeld was. Verder moesten de kandidaten kunnen lezen en schrijven, en wel – anders dan voorheen – “in de hollandsche taal”. Uiteraard dienden kandidaten ook een bewijs van goed gedrag te overleggen. “Een onbesproken gedrag en eene strikte zedelijkheid zijn de eerste vereischten, om in het Wapen der Koninklijke Marechaussée te worden aangenomen”, verduidelijkte gouverneur Hultman. Voor diegenen die door de strenge selectie kwamen, waren bovenop de gewone bezoldiging, die uiteenliep van 250 gulden per jaar voor een marechaussee te voet tot 750 gulden voor een opperwachtmeester te paard, premies te verdienen voor het arresteren van bijvoorbeeld een ontsnapte “Galeiboef” (40 gulden) of een deserteur (21 gulden). Ook kreeg het personeel een aandeel in eventueel aangetroffen “verbodene Koopwaren”. De verbintenis bij de

Werving voor de compagnie van Noord-Brabant in de *Bredasche Courant* van zaterdag 9 mei 1818. (Koninklijke Bibliotheek, Den Haag)

KONINKLIJKE NEDERLANDSCHE MARECHAUSSEE.

Zijne Majesteit bij deszelfs besluit van 3 April 1818, bevolen hebbende dat het wapen der Marechaussées met eene Compagnie, voor den dienst der Provincie Noord-Brabant, zoude vermeerdert worden, en dat deze Compagnie aan dezelfde verordeningen als voort dit korps, tijdens deszelfs organisatie in de zuidelijke provincies, zijn vastgesteld, zoude onderworpen zijn, zoo brengt de Staatsraad, Gouverneur der provincie Noord-Brabant, ter kennis der Ingezetenen van dit Koninkrijk, en wel voornamelijk van die der noordelijke Provincien, welke vermeenen mogten de noodige vereischten te bezitten, om bij deze Compagnie geplaatst te worden, dat zij zich van stonden aan, des woensdags en zaturdags van elke week, des voormiddags van 11 tot 12 uren, ten Burele van den Chef der Divisie van Politie bij het Gouvernement dezer Provincie, voorzien met de noodige bewijsstukken, kunnen vervoege.

De vereischten welke men moet bezitten, om bij deze Compagnie geplaatst te worden, zijn als volgt:

- 1.° Dat men geboren zij in het Koninkrijk der Nederlanden.
- 2.° Dat men tusschen de 22 en 40 jaren oud, een goed lichaamsgestel heeft, en vrij van alle gebreken zij.
- 3.° Dat men de lengte van 5 voet 5 duim Rijnland sché maat voor de Ruiters, en 5 voet 4 duim voor het Voetvolk heeft.
- 4.° Dat men in de hollandsche taal kan lezen en schrijven.
- 5.° Dat men houder is van certificaten door de plaatselijke Autoriteiten of hoofden der korpsen, in dien men gediend heeft, afgegeven, constaterende een goed gedrag en bewezen militaire diensten.
- 6.° Dat men zich ten zijnen eigen kosten kan kleeden en uitrusten, of dadelijk in de massa eene somme van 150: - storten, of wel eene borgtocht in vaste goederen van 300 guldens stellen.
- De laatste vereischte strekt tot verzekering van de door het Gouvernement te doene voorschotten, uit hoofde de Ruiters eigenaar wordt van het paard, de kleeding en equipmentsstukken welke hem worden gegeven.
- 7.° Dat men bewijst niet tot het Contingent der Nationale Militie te behoren.
- 8.° Dat men niet tot de ruiters zal worden toegelaten, ten zij men bewijzen kan, reeds vroeger in dit wapen te hebben gediend.

De ongetrouwen en gehuwden zonder kinderen, zullen bij voorkeur worden aangenomen.

KLEEDING. GROOTE UNIFORM.

Donker blauwe Rok, met nestels en trenzen, kraag, kleeven, opslagen en voering hemelsblauw, witte laage Broek en Vest, zilver gegolonneerde Hoed met witte Vederbos en Stevels.

KLEINE UNIFORM.

Donker blauwe Frak met Nestels en Trenzen, Kraag, en Opslagen hemelsblauw, grijze Broek en Hoed, met witte Vederbos.

De Infanterie heeft dezelve kleeding met Epauletten, de Sloepkousen vervangen op Stevels.

BEZOLDIGING.

De jaarlijksche bezoldiging der onder Officiers en Marechaussées, is bepaald als volgt, te weten:

RUITER.

Oppeer - Wachmeester	750 Guldens.
Wachmeester	700 —
Brigadier	650 —
Marechaussées	540 —

VOETVOLK

Wachmeester	350 Guldens.
Brigadier	300 —
Marechaussées	250 —

Door middel van deze bezoldiging voorzien de Onder-officiers en Marechaussées in hunne kleeding, het aanschaffen van Paarden en Tuigen, het beslaan hunner Paarden, en hun onderhoud, de brand en het voeder voor hunne Paarden.

Tot nadere decisie worden de Fourages uit de Magazijnen van den staat geleverd, en men houdt van elken Ruiters dagelijks in 47 Cents 25 voor deze uitgave.

De raad van Administratie heeft het toezigt over, en

doet maken de te vervangende Objecten.

Deze maatregel is spaarzaam en geheel ten voordeele der Marechaussées, de meeste gelijkvormigheid strekt hiervan ook ten gevolge.

De Wapenstukken worden door het Gouvernement geleverd.

Indien de Marechaussées en Onder-Officiers buiten hunne residentie worden gezonden, en zij in 't geval mogten zijn van daar buiten te vernachten, genieten zij eene vermeerdering van Soldij per nacht te weten:

De Wachmeesters	35 Cents	5
De Brigadiers	28 —	5
De Marechaussées	23 —	5

In het gemeld geval hebben de Onder-Officiers en Marechaussées te Paard, mede aanspraak op de Fourages, en ontvangen dezelve in natura uit de Magazijnen van den Staat, op den zelfden voet als de Kurassiers.

Buiten en behalve de boven aangehaalde bezoldiging, worden er aan de Manschappen van dit wapen alsnog onderscheidene premien toegekend, te weten:

- 1.° Veertig guldens voor elke arrestering van een ontsnapten Galeihoef.
- 2.° Een en twintig guldens voor het arresteren van een Deserteur, mits deze als zoodanig wordt erkend.
- 3.° Zeven guldens 50 Cents voor de arrestatie van een Gevonnisde, of op mandaat, mits er geen Deurwaarder bij tegenwoordig zij.
- 4.° Zijne Excellentie de Secretaris van Staat voor het Departement van Oorlog, staat tevens op voordragt van den Chef van het Corps aan die genen, welke zich mogten onderscheiden, Gratiebrieven toe; de geringste dezer zijn bij besluit van Zijne Majesteit bepaald op 15 guldens, en worden verhoogd naar evenredigheid van de bewezen diensten, en naar gelang der omstandigheden.
- 5.° Onderstand worden insgelijke uit de massa toegestaan aan die hunner, welke verliezen of ongelukken buiten hun toedoen, mogten hebben ondergaan, het zij in hun persoon of in hunne paarden.
- 6.° Eindelijk hebben zij ook aandeel, indien zij verbodene Koopwaren mogten aanhalen.

Er bestaan geene verbindtenissen bij het Wapen der Koninklijke Marechaussée; Zijne Excellentie de Secretaris van Staat voor het Departement van Oorlog verleent verlof op aanvraag van den Chef en Inspecteur van het Corps, mits het Gouvernement hierdoor niet lijde, en de Verlofganger hieromtrent de noodige arrangementen neemt.

Een onbesproken gedrag en eene strikte zedelijkheid zijn de eerste vereischten, om in het Wapen der Koninklijke Marechaussée te worden aangenomen.

De dag op welke de Raad van organisatie te 's Bosch, tot aanneming der Kandidaten zal vaceren, zal aan de belanghebbenden nader worden bekend gemaakt.

's Hertogenbosch den 4 Mei 1818.

De Staatsraad, Gouverneur der Provincie

Noord-Brabant.

C. G. HULTMAN.

De Kooplieden Winkeliers en Kramers, dewelke op de aanstaande Pinkster - Kermis te Breda, van voornemen zijn hunne goederen ter verkoop aan te bieden, worden verwittigd, dat aan hen niet langer vergund is, van hunne kramen uitstellen of daaruit hunne koopwaren te verkoopen, dan vierlijk tot zaturdag avond den 16 dezer maand Mei 1818, en dat die tijd verstreken zijnde de kramen dadelijk zullen moeten worden weggeruimd.

GROOT-BRITTANNIE.

Londen den 1 Mei. Laatsleden maandag, zijn twee koningsbode, de een naar 's Gravenhage, en de ander naar Kassel, van het bureau van buitenlandsche zaken vertrokken.

Eergisteren, zijner, bij de brug van Westmünster, meer dan dertig marmeren kolommen ontscheept, welke een gedeelte uitmaken der antiquiteiten, door den Delf van Tripoli aan den Prins Regent geschonken. Dezelve zullen in het Britsch museum geplaatst worden.

FRANKRIJK.

Parijs den 30 April. De Hertogin van Rovigo heeft namens haren echtgenoot in de nieuwspapieren bekend doen maken, dat hij geene memorien heeft doen drukken

(Pervolg op den kant van deze bladz.)

tan worden beschonnd, heeft ten deze stels ten vensch, een gevoelen — het is ook bewezen dat noch de koning, noch Frankrijk, noch de Afgevaardigden immer berandigen, indien er gehandeld wordt over de getrouwe nakoming der gesloten tractaten. Hier edele en in de daad vaderlandsche levende in deze zitting zal de vrede degen niet ongaan. Laten wij alzoo de onzorgelijke opofferingen, welke ons zijn opgelegd, beschouwen als het middel en terzeker tijd den waarborg van onze aanstaande geheele bevrijding. In plegtige bijeenkomsten, welke eeling tot dat einde zullen plaats hebben, zullen wij de (Pervolg op de tweede bladz.)

maakt, dienaastende de navolgende aanmerkingen te. Het krediet van 40 millioenen, door de regering verand, ter vrijmaking van ons grondgebied, is in de Kamer der Gedeputeerden zonder enige bemerking aangenomen. Niemand heeft het woord gevraagd om dit voorstel te bespreken, niemand heeft zich tegen de artikelen uitgesproken. Dit wilzigen en deze eenstemmigheid zijde mogelijke te bevestigen; deze stemming zal een genantelijk bijdragen tot de fransche trouwachtigheid. Een verdrag, in welker boren de vagen over binnenlandse staatkunde, uit zoo vele verschillende oopgaven

en dat die, welke men op zijn naam wil uitgeven, onrecht zijn. Parijs den 1 Mei. De Hertog van Wellington is hier den ochtend ten drie uren over Calais naar Londen vertrokken. Heden is de wet voor de nieuwe creatie van 40 millioenen renten, bestemd om de schulden te betalen en de middelen ter ontvrijding van 't grondgebied bijeen te brengen, in de Kamer der Gedeputeerden aan de orde van den dag gesteld. Niemand heeft daaromtrent het woord gevraagd en dezelve wet is met 166 tegen 17 stemmen aangenomen geworden. Een oazer dagbladen

Marechaussee was een contract voor onbepaalde tijd. Iemand die het korps wilde verlaten, diende zelf een vervanger te zoeken.

In een tijd waarin de forensische wetenschap nog niet eens in de kinderschoenen stond, was het op heterdaad betrappen van criminelen de beste manier om overtuigend bewijs van hun misdaad te verkrijgen. Over de successen van de Marechaussee deden heroïsche verhalen de ronde, die in de kranten misschien wat werden geromantiseerd en aangedikt, maar die wel aangaven waar de kracht van het Wapen lag. In 1824 bijvoorbeeld, kreeg de justitie in Dendermonde lucht van een complot om een koopvrouw in Aalst te vermoorden en te beroven. Luitenant Karel Mancel van de compagnie van Oost-Vlaanderen nam het op zich “dit misdadig ontwerp te verijdelen”. Nadat de koopvrouw en haar bediende in veiligheid waren gebracht, liet hij de brigade zich in haar woning verdekt opstellen, “terwijl de vrouw van den maréchaussée Wageneer op zich genomen had de rol der dienstmaagd te spelen, ten einde alzoo de moordenaars des te beter in den strik te doen vallen”. Toen de misdadigers aanbelden, deed zij de deur open. “Een der schelmen daarop het masker afwerpende, en den kolf van een pistool vertoonende, vroeg of er geld in huis was, en beval, op het bevestigend antwoord der gewaande dienstmaagd, dat het hun zou worden aangewezen; te zelve tijd greep men haar bij de keel om haar geschreeuw te verstikken. Op dit oogenblik sprong de luitenant Mancel uit zijne schuilplaats, liep naar een’ der roovers, pakte hem aan, roepende: *A moi, marechaussees!* Dezen snelden toe en maakten zich van de snoodaards meester, zonder van hun schietgeweer gebruik te maken, die hun chef, als eene wijze voorzorg, bevolen had niet te laden.” De “schelmen” belandden in de gevangenis.¹⁶

Gebruik van de vuurwapens was niet altijd te vermijden, zoals in 1826 te Sint-Michielsgestel, waar “een vijftal bekende deugnieten” een inbraak voorbereidde. “Door onvermoeide nasporing, was het den opperwachtmeester van Ghert, van de compagnie koninklijke maréchaussée van Noord-Brabant, ten gevolge van eenige bekomen renseignements, gelukt, het tijdstip van den voorgenomen diefstal te ontdekken”, waarop hij de brigade Boxel onder leiding van wachtmeester A. Keijzer opdracht gaf “deze bende op de daad zelve te betrappen”. Om geen opzien te baren postten de marechaussees “met kielen gekleed” – het zogeheten verdeckte tenue – bij het huis. Rond één uur ’s nachts arriveerden de “deugnieten”, die de toegang forceerden. Op het moment dat zij met de buit naar buiten kwamen, sprongen de marechaussees uit hun schuilplaatsen naar voren en maakten zich kenbaar. “De huisbrekers, in plaats van hierdoor afgeschrikt te zijn, stelden zich, met zoodanig eene woede, met hunne messen te weer, dat aan de maréchaussées niets anders overschoot dan van hunne vuur-wapenen gebruik te maken, met dat

Geaquarelleerd portret van majoor J.J.C. Hoppenbrouwers, uit 1849. Hij diende bij het Wapen van 1823 tot 1854. Tweemaal was hij commandant van de compagnie van Limburg: van 1830 tot 1831 en van 1839 tot 1854. (Marechausseemuseum)

gevolg, dat een der roovers een schot in den onderbuik bekwam, waaraan hij den eigen nacht gestorven is, terwijl men den tweeden niet eerder kon meester worden,

Standplaatsen Koninklijke Marechaussee

Compagnie van Luxemburg 30 brigades

1 Luxembourg (Luxemburg) 4 brigades	16 Paliseux (Paliseul)
2 Bacharage (Bascharage)	17 Virton
3 Mersch	18 Bastogne (Bastenaken)
4 Grevenmacher	19 Fauxvillers (Fauvillers)
5 Remich	20 Houffalize (Houffalize)
6 Frisange	21 Weiswampach
7 Niederanwen (Niederanven)	22 Wiltz (Wiltz)
8 Ettelbrück	23 Hosingen
9 Echternach	24 Marche (Marche-en-Famenne)
10 Arlon (Aarlen)	25 St. Hubert (Saint-Hubert)
11 Wahl	26 Durbuy
12 Habail la neuve (Habay-la-Neuve)	27 Laroche (La Roche-en-Ardenne)
13 Neufchâteau (Neufchâteau)	
14 Bouillon	
15 Florenville	

Compagnie van West-Vlaanderen 20 brigades

- 1 Bruges (Brugge) 4 brigades
- 2 Thorhout (Torhout)
- 3 Ghistel (Gistel)
- 4 Ostende (Oostende)
- 5 Blankenberg (Blankenberge)
- 6 Thielt (Tielt)
- 7 Courtrai (Kortrijk)
- 8 Avelghem (Avelgem)
- 9 Menin (Menen)
- 10 Roulers (Roeselare)
- 11 St. Eloi (St.-Eloois-Vijve)
- 12 IJpres (Ieper / Ypres)
- 13 Furnes (Veurne)
- 14 Dixmude (Diksmuide)
- 15 Nieuwport (Nieuwpoort)
- 16 Langemarke (Langemark)
- 17 Peperinghe (Poperinghe)

Compagnie van Namen 16 brigades

- 1 Namur (Namen) 3 brigades
- 2 Fosses (Fosses-la-Ville)
- 3 Profondeville
- 4 Dinant
- 5 Mettet
- 6 Gembloux
- 7 Sombreffe
- 8 Leuze
- 9 Sclaijen (Sclayn)
- 10 Assesse
- 11 Cineij (Ciney)
- 12 Paiche (Pesche)
- 13 Daverdisse
- 14 Rochefort

Voorstel tot oprichting 5 brig.

- 15 Walcourt
- 16 Phillippeville
- 17 Couvin
- 18 Severij (Sevry)
- 19 Gedinne

